

เอกสารประกอบระเบียบวาระที่

ผูกฟอส

โครงการการสุขภาพแห่งชาติ
ต่อการจัดทำธรรมนูญระบบสุขภาพพื้นที่

WA540
ส691ม
2550

กรณี

ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

4768

สารบัญ

	หน้า
📌 บทนำ	๒
📌 มุมมองของกรมการสุขภาพแห่งชาติ ต่อการจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ กรณี ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	
▪ นายสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์	๕
▪ นายบรรยงชัย โค้วฒนาภรณ์	๗
▪ นางสุนนา ตัญหเศรษฐี	๘
▪ รศ.ดร.จิราพร ลิ้มปานานนท์	๑๐
▪ นางดวงพร อัฐรัตน์	๑๓
▪ นายสุพัฒน์ ธนะหิวงษ์	๑๔
▪ นายสุรพงษ์ พรหมเห้า	๑๖

WA 540 ๙691ม 2550

* B K 0 0 0 0 0 2 9 4 7 *

มุมมองของกรมการสุขภาพแห่งชาติคือ...

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

บทนำ

ในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕(๑) และมาตรา ๔๖ กำหนดให้คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจ จัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ สำหรับใช้เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศ โดยมีองค์ประกอบตามหมวด ๕ มาตรา ๔๖ ถึง ๔๘ และกำหนดให้มีสาระสำคัญอย่างน้อย ๑๒ เรื่อง ทั้งนี้ ให้นำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ให้ความเห็นชอบ เมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้รายงานต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อทราบและประกาศในราชกิจจานุเบกษา นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ทบวงธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ระบบสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างน้อยทุกห้าปี

ซึ่งคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๕๒ ที่มีนายกรัฐมนตรี(นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) เป็นประธาน ได้มีมติเห็นชอบร่างธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. และคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ วุฒิสภาในการประชุมเมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๒ ทั้งสภาผู้แทนราษฎรในการประชุมเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๒ ได้มีมติเห็นชอบหลักการร่างธรรมนูญฯ ดังกล่าวโดยลำดับ ในที่สุด ธรรมนูญฯ ได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๒

ในทางกฎหมาย ธรรมนูญฯ ที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบจะมีผลผูกพันหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่ต้องดำเนินการต่อไปตามอำนาจหน้าที่ของตน ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔๘ ขณะเดียวกัน**ในทางสังคม** ธรรมนูญฯ เป็นเครื่องมือสะท้อนเจตนารมณ์และเป็นพันธะร่วมกันของสังคม ให้สังคมสามารถนำไปใช้เป็นฐานอ้างอิงในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของระบบสุขภาพในอนาคตได้ ทั้งนี้ ภาวการณ์ขยายระดับพื้นที่ที่สามารถจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ของตน โดยต้องไม่ขัดหรือแย้งกับธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ

เพื่อให้ธรรมนูญฯ เกิดใช้ประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการติดตาม สนับสนุน และประเมินผลการดำเนินงานตามธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ที่มี นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช เป็นประธาน มีการจัดทำยุทธศาสตร์การผลักดันธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ สู่การปฏิบัติ (ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๖) กลยุทธ์สำคัญประการหนึ่งตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ ขับเคลื่อนให้ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติเป็นฐานอ้างอิงในการจัดทำแผนฯทุกระดับ คือ การเชื่อมประสานธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพฯ สู่การขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่

ซึ่งปัจจุบัน มีธรรมนูญระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่แล้ว ๒ ฉบับคือ “ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” และ “ธรรมนูญสุขภาพอำเภอสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่” และในปี ๒๕๕๓ มีพื้นที่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการยกร่างธรรมนูญระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ๕ แห่ง ได้แก่

- เทศบาลตำบลริมปิง จังหวัดลำพูน
- องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ จังหวัดแพร่
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ถอด จังหวัดลำปาง
- เทศบาลตำบลวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก
- ชุมน้ำภูมิ จังหวัดสงขลา

ซึ่งจุดเริ่มต้นของความสนใจในกระบวนการจัดทำธรรมนูญเฉพาะพื้นที่ของ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ เกิดจากแรงบันดาลใจที่ได้เข้าร่วมโครงการเสริมพลัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การปฏิบัติครั้งที่ ๑ : ธรรมนูญระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในปี ๒๕๕๒

สำหรับในปี ๒๕๕๔ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) ได้กำหนดเป้าหมายสนับสนุนการพัฒนาธรรมนูญระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่เพิ่มอีก ๒๐ แห่งทั่วประเทศ จึงได้จัดทำโครงการเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การปฏิบัติครั้งที่ ๒ : ธรรมนูญระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้และธรรมนูญสุขภาพอำเภอสูงเม่น เป็นพื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้ นำกระบวนการจัดการความรู้มาช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่แสดงความสนใจธรรมนูญฯในเบื้องต้น จำนวน ๓๐ ตำบล ใน ๑๐ อำเภอ ๗ จังหวัด โดยมีคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.) คณะกรรมการติดตาม สนับสนุนและประเมินผลการดำเนินงานตามธรรมนูญฯ คณะกรรมการพัฒนาการวิจัยระบบสุขภาพเพื่อสนับสนุน

ธรรมนูญฯ เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ และทีมงาน สช. เข้าร่วมกระบวนการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ด้วย

ในการนี้ ผู้แทนกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ที่เข้าร่วมโครงการฯ
ได้ “บันทึกมุมมองต่อการจัดทำธรรมนูญสุขภาพตำบลละแ้ว” เพื่อ
สะท้อนประโยชน์ คุณค่า และข้อแนะนำ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อน
ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

**การจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่
กรณีศึกษาตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา**

นายสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่ตำบลชะแล้ รุ่นที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๔-๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดการเรียนรู้ใน ๓ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

๑. จุดเริ่มต้นของความคิดเกิดขึ้นที่ไหนและอย่างไร ?

๑.๑ ความคิดความอ่านเกิดขึ้นที่ นายขุนทอง บุญยประวีตร อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชะแล้ ที่เห็นความสำคัญของธรรมนูญว่าจะเป็นเครื่องมือให้ชุมชนของตำบลมีสุขภาพดีขึ้น และได้ขยายความคิดนี้สู่ผู้นำของตำบลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ว่าเป็นภารกิจของตำบล เป็นนโยบายของ อบต. ที่สมควรทำ

๑.๒ ความคิดนี้เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลายครั้งหลายระดับที่ สช. และภาคีของ สช. จัดขึ้น จนกระทั่งความคิดตกผลึกมั่นใจ และตัดสินใจดำเนินการ

๒. มีกระบวนการขับเคลื่อนกันอย่างไร ?

พบว่า มี ๕ ขั้นตอนหลัก ดังต่อไปนี้

๒.๑ มีการสร้างผู้นำในประเด็นระบบสุขภาพได้ ๓๕ คน ทำความเห็นให้ตรงกันและเกิดสำนึกตาม แล้วกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนชัดเจนให้บรรลุเป้าหมาย

๒.๒ มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับรู้และเรียนรู้ในหลายรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของตำบล ส่วนสื่อทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

๒.๓ ผู้นำทั้งหมดเดินเข้าหาชุมชน เพื่อพูดคุยกับชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการ เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการ สภาพปัญหา ฯลฯ แล้วนำมายกร่างธรรมนูญ

๒.๔ เป็นเวทีสาธารณะ ๑๒ ครั้ง เพื่อนำร่างธรรมนูญและปรับปรุงให้สมบูรณ์ เพื่อการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมาย

๒.๕ มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการ แล้วภาคส่วนต่างๆ ดำเนินการขับเคลื่อนให้สำเร็จตามตัวชี้วัดต่อไป

๓. ปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ที่ไหน ?

มี ๓ ประเด็นหลัก

๓.๑ อยู่ที่ชุมชนเอง คือ ธรรมนูญนี้เป็นของชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

๓.๒ ใช้ความรู้และสานิกรวมในการขับเคลื่อน โดยใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ

๓.๓ มีการดึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในและนอกชุมชนมาก ส่งเสริมให้ชุมชนคล่องตัวดำเนินการ เช่น ภาควิชาการ ภาคนโยบายรัฐ เป็นต้น

**มุมมองต่อการจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพเฉพาะพื้นที่
ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา**

นายบรรณชัย โคว์ฒนากรณ

ชะแล้เป็นชุมชนเล็กๆ แต่กลับมีประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และมีโบราณสถานโบราณวัตถุ เช่น วัดชะแล้อันเก่าแก่ที่น่าสืบค้นเป็นอย่างมาก

ทีมบริหารท้องถิ่นเป็นคนของชุมชนที่รวมตัวกันฝ่าวิกฤติจากความรุนแรงหลังจากที่อดีตนายก อบต. (นายขุนทอง บุญยประวีตร) ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๒ ซึ่งทำให้เกิดสูญญากาศนานถึง ๗ เดือน พวกเขาจึงฟื้นฟูพลังสืบสานปณิธานสร้างสุขภาวะให้ชุมชนตามเจตนารมณ์ของอดีตนายก(นายขุนทอง บุญยประวีตร)

การได้มาของธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ มาจากความร่วมมือในทุกภาคส่วนของสังคม คือ

๑. ภาคราชการและการเมือง
๒. ภาควิชาการ
๓. ภาคประชาชน

ที่รวมตัวก่อเป็นพลังผลักดันเป็นผลสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ

ชาวชุมชนชะแล้หรรษาดีว่า ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ มิใช่กฎหมาย แต่ธรรมนูญสุขภาพเสมือนเป็นข้อตกลงร่วมกันของภาคประชาสังคมในพื้นที่ ให้ถือปฏิบัติร่วมกัน

ขอสนับสนุนให้ทุกตำบล ทุกหมู่บ้านและทุกชุมชน ทั่วประเทศ ร่วมกันสร้างธรรมนูญสุขภาพเป็นของตนเอง อย่างเช่น ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี.

๑. ผลสัมฤทธิ์เบื้องต้นของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ปรากฏแล้วที่ ตำบลชะแล้
๒. ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ เกิดจากผู้นำและกรรมการที่มีวิสัยทัศน์ ที่มองเห็นผลพวงของการมีสุขภาพที่ดีและมีจิตสาธารณะของคนในชุมชน แล้วร่วมกันสร้างพันธะสัญญาทางใจกับคนในชุมชน
๓. ชีวิตของธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ ยังมีอนาคตที่จะก้าวต่อไป จากการสานพลังสนับสนุนจากคนรุ่นใหม่ของชุมชน หน่วยงานนอกพื้นที่และสถาบันของรัฐ(บางแห่ง)
๔. ชุมชนชะแล้มีความภาคภูมิใจ ที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดแผนทิศทางการเดินทาง เพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางร่วมกันในการมีสุขภาพที่ดี ทุกคนเล่าเรื่องราวได้เหมือนกันหมด เล่าอย่างมีชีวิตชีวา ทุกอย่างอยู่ในใจ เหมือนเหตุการณ์ร่างธรรมนูญเพิ่งเกิดขึ้น
๕. ชะแล้มีโบราณสถาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประวัติศาสตร์และเรื่องเล่า ที่หล่อหลอม สร้างความผูกพันให้เกิดในชุมชน
๖. นำพื้นที่ชุมชนชะแล้ไม่มีกั้นขยะ ผู้คนทุกคร้วเรือน ทุกสถานที่ ตระหนักถึงการใช้วัสดุธรรมชาติ ในชีวิตประจำวันและจัดการกับวัสดุเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ
๗. ผลิตรักกันจากภูมิปัญญาของชุมชนชะแล้ที่มอบให้ด้วยใจแก่ผู้มาเยือน คือ สบู่ น้ำยาล้างจาน และข้าวแดงส่วนมีคุณภาพ ที่สมควรได้รับการสนับสนุน
๘. นวัตกรรมกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ "โนราบิค" ที่แสดงโดยสมาชิกชุมชนทุกวัย เป็นกิจกรรมที่ต้องส่งเสริมและพัฒนา
๙. ไร่โนรา ศิลปพื้นเมืองของชาวใต้ที่แสดงท่าท่ายสายตาของคนต่างถิ่นทำให้ต้องอึ้งกันไม่หุบ ของเด็กวัยก่อนอนุบาลถึงวัยรุ่น ที่ได้ยินเสียงบีเสียงกลองต้องขยับอย่างมีชีวิตชีวา เป็นการละเล่นที่ชุมชนได้ถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ ได้อย่างประสบผลสำเร็จ

๑๐. ชุมชนชะแล้ยังคงรักษาวัฒนธรรม การต้อนรับผู้มาเยือนด้วยอาหารคาวหวานนานาชนิด ที่คนในชุมชนช่วยกันปรุง ผักพื้นบ้านหลากหลาย ลองกองหอมหวานที่ใครบางคนต้องขอหอบหิ้วกลับกรุงเทพฯ เครื่องดื่มชา กาแฟ ฯลฯ อยากได้อย่างไรเดี๋ยวปรุงให้..... ทุกอย่างอร่อย อิ่ม

📌 **บันทึกสำคัญ**

ผลสัมฤทธิ์สุดท้ายของธรรมนูญสุขภาพตำบลจะไม่เกิดขึ้น หากปล่อยให้ชุมชนใช้ศักยภาพของตนเองในการขอความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆและของรัฐที่ขาดแผนและนโยบายการสร้างธรรมนูญสุขภาพตำบล

📌 **บันทึกสุดท้าย**

ขอคารวะและชื่นชม ชาวตำบลชะแล้ที่เป็นผู้นำในการสร้างธรรมนูญสุขภาพที่คนส่วนใหญ่ไม่เคยรู้จักและไม่เข้าใจ พร้อมให้โอกาสแก่ทุกคนเข้ามาเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

ตามที่ได้ร่วมเดินทางไปในการเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ : ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ในระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ กันยายน ๒๕๕๓ ในฐานะผู้แทนกรมการสุขภาพแห่งชาติ(คสช.) ได้เข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งนี้ด้วย ซึ่งนอกจากจะได้เรียนรู้การพลิกฟื้นกำลังใจของทีมเทศบาลตำบลชะแลที่สามารถกลับมาอาสาพัฒนาท้องถิ่นได้ หลังเหตุการณ์สะเทือนขวัญเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๒ ภาสึเครือข่ายที่ไปยังสามารถเก็บองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี และยังได้รู้จักเครือข่ายใหม่ๆ

สรุปบทเรียนโดยย่อ ดังนี้

๑. สิ่งที่ได้จากชะแล : สรุปได้ ๔ ประเด็น คือ

- คุณค่าของธรรมนูญสุขภาพ
- คุณธรรมของชุมชน
- ศักยภาพของชุมชน
- วัฒนธรรมของชุมชน

๒. แนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ : สรุปได้ ๔ ประเด็น คือ

- การปรับทัศนคติและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากคิดเอง ทำเองสู่ร่วมคิดร่วมทำ สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย
- สร้างกิจกรรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
- เริ่มจากจุดเล็กๆ นำร่องแล้วขยายผล
- ปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษาและชุมชน

๓. เติมเต็มคุณค่าชะแล โดย นพ.ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา ๖ ข้อ ได้แก่

- ชะแลเป็นสังคมคุณธรรม
- นำสุขภาพเข้ากระแสได้
- ระดมสรรพกำลังจากต้นทุนชุมชน
- สร้างโอกาสสานพลังจากภายนอกเสมอ
- สร้างทายาทสืบต่อ
- มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน

๔. ภาสึเครือข่ายพื้นที่ที่ได้อู้จกเพิ่ม จำนวน ๒๒ คน จาก ๕ ส้งหวัด และ ๑๗ พื้นที่เป้าหมาย
๕. บทสรุปการสะท้อนคุณค่าจากการเสริมพลังแลกลเปลี่ยนเรียนรู้อู: ธรรมนุญ สุขภาพตำบลชะแล้ ในวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๕๓
- (๑) “ชะแล้” เป็นชุมชนสังคมคุณธรรม มีความเมตตา อุทิศเสียสละ เทียงธรรมกล้าหาญ ใช้ศึลวินย อ่อนน้อมถ่อมตน ไมยึดติด เป็นแบบอย่าง มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความพึงพอใจของชุมชน
 - (๒) สร้างคนให้ม่บรหัดฐานและค่านิยมแห่งสุขภาวะโดยใช้ธรรมนุญ สุขภาพเป็นเครือมือข่ายเกาะกุมไม่ให้
 - (๓) ใครแตกแกวออกนอกรบรหัดหรือไม่อยู่ในกลุ่ม
 - (๔) สร้างกลยถนมิตรโดยใช้สมัชชาสุขภาพเพื่อ “ใฝหาโอกาสตลอดเวลา ไม่ใช่บังเอิญว่า” มีการประสานองคักรภายนอกเป็นอย่างดี ได้แก่ สำนักรงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักรงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ วิทยาลัยพยาบาล สถาณิอนามัยตำบล เป็นต้น
 - (๕) ระดมสรรพกำลังโดยเริ่มจากทุนในชุมชน
 - (๖) สร้างความยั่งยืนโดยการพัฒนากลุ่มเยาวชนมารบไม่ต่อเป็นทายาทอย่างต่อเนือง ไม่ขาดสาย (ประชุม คร.ม.=ประชุมคนรุ่นใหม่)
 - (๗) ความภาคภูมิใจของชาวชะแล้ในเรื่องธรรมนุญสุขภาพซึ่งเกิดจากความสำเรจที่หาร่วมกันจนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) เพราะพระประธานของชะแล้คือชุมชน ไม่ใช่ตัวบุคคล
 - (๘) เรื่องอื่่นๆ
 - ยุทธศาสตร์ รพสด.= อนามัยเป็นหมอ อสม.เป็นพยาบาล บ้านเป็นห้องพักผู้ป่วย ward (home health care)
 - คนชะแล้ยิ้มแ้มแจ่มใส อากาศสรนั้
 - ธรรมนุญฯ เป็นเป้าหมาย ขับเคลื่อนด้วย ๓ ก.(กรรมการ/กำลังคน/กองทุน) มีองคัประกอบ องคักร กลไก-กระบวนการ (มาตรการสังคม มาตรการบริหาร มาตรการบริการ มาตรการวิชาการ) มีแผนและตัวชี้วัด มีการใช้ข้อมูล มีการติดตามกำกับและประเมินผล ใช้สมัชชาฯรายงานผล เดินหน้าร่วมกัน หมุนปรียบกระดับ มีความต่อเนือง ไม่ขาดสาย

- มีผู้นำเป็นแบบอย่าง ผู้สูงอายุไม่แบ่งแยก แต่ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน
- ปรับใช้ศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสุขภาพชุมชนได้อย่างกลมกลืนและงดงาม.

แกล .. “ชะแล้” .. ผ่านเลนซ์ (ธรรมนุญสุภาพ)

นางดวงพร อธิรัตน์

- มาชะแล้ มีหนังสือต้อนรับ ขับกล่อม นอบน้อมขับขาน ร่มรื่น ร่มเย็นเบิกบาน สารสื่อสิ่งประสงคฺลในธรรมนุญ (ของชาวชะแล้)
- เสริมพลัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควบคู่ สานฝัน สานใจ ได้พลัง เป็นความหวัง สรรสร้างสู่สิ่งดี
- ๑๔ ตุลา มาชะแล้ และเรื่องราวที่กล่าวขาน จากอดีตสู่ปัจจุบันกาล ช่วยคิด ช่วยอ่านสานสัมพันธ์

☆ ปัจจัยในความสำเร็จ

- เลิกไปใหญ่ ได้มวลมิตร ขอต้งจิตคารวะนายกฯ ขุนทอง ผู้ก่อตั้งก่อ เกิดเปิดพื้นที่ จุดยุทธศาสตร์สู่สุภาพะ
- เลิกได้ ใหญ่เป็น เน้นกระจายความรับผิดชอบ หิมนอกหิมใน มีความเป็นไป ได้ด้วยทุนทางสังคม ทางปัญญา ไร้สไตล์(หมายความว่า หลายรูปแบบ) เป้าหมายชัดเจน ...
- ธรรมนุญสุภาพชะแล้ ๖๐ ข้อ ก่อความผูกพัน สัญญาแห่งมิตรไมตรี มี สมาชิกสภา รับผิดชอบขับเคลื่อน มีปณทิกข้อตกลง เริงสร้างสรรค์ของคร้วเรือนต่อธรรมนุญสุภาพฯ (สร้างสรรค์อย่างไรนะ คือ ถ้าใครปฏิบัติตามธรรมนุญ สุภาพแล้วจะได้ดี ได้อย่างไรนะ ขอให้ตามไปดู)

☆ ขอเป็นกำลังใจให้ชาวชะแล้.. ผู้นำ ..สมาชิกสภาเทศบาลชะแล้ สำนัก ธรรมนุญสุภาพตำบลชะแล้ เครือข่าย ภาคีทุกภาคส่วน ที่ทำให้ทิศทาง วิถี กติกา ที่ร่วมกันกำหนดขึ้น นำสู่การปฏิบัติ เพื่อ...“สุภาพะของชาว ชะแล้” ... แนจจริงฯ

สิ่งที่ได้เห็นจากธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้

นายสุพัฒน์ ธนะพิงศ์พงษ์

เมื่อผมเดินทางไปตำบลชะแล้ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๓ ที่ผ่านมา ผมได้พบปะพูดคุยกับคณะกรรมการและชาวบ้านของตำบลชะแล้ แล้วมีความประทับใจในสิ่งดี ๆ ของธรรมนูญสุขภาพพื้นที่ฉบับนี้หลายอย่าง คือ ..

๑. ใช้ศัพท์และข้อความง่าย ๆ “ศิลปะ ๕ ของศิลปะ ๕” หรือ “เศรษฐกิจพอเพียง” “การมีส่วนร่วม” “ชาวชะแล้มีสุขภาพดีถ้วนหน้าปี ๒๕๕๕” สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านหรือคนทั่วไปสามารถเข้าใจธรรมนูญสุขภาพได้ชัดเจนดี
๒. ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ได้แสดงเป็นวิสัยทัศน์ไว้ชัดเจนแล้วว่า ..
 - ก. สนับสนุนการดำเนินการยกฐานะสถานอนามัยตำบลชะแล้เป็นโรงพยาบาลชุมชน (ชาวชะแล้ทำก่อนรัฐบาลประกาศนโยบายอีก)
 - ข. จัดให้มีองค์กรต่างๆ เช่น คณะกรรมการดูแลคุ้มครองผู้บริโภค ศูนย์พัฒนาคุณธรรม สำนักธรรมนูญสุขภาพ ภายในปี ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นความก้าวหน้ามากที่หน่วยงานระดับตำบลสามารถดูแลประชาชนของตนได้และไม่เคยเห็นหน่วยงาน อบต. อื่นสามารถทำได้
 - ค. การให้องค์การบริหารส่วนตำบลต้องจัดงบประมาณในการดำเนินการเพื่อเป็นไปตามธรรมนูญสุขภาพฉบับนี้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของรายได้รวมทั้งหมดของงบประมาณในแต่ละปี และประกาศว่า “ชาวชะแล้สุขภาพดีถ้วนหน้าปี ๒๕๕๕”

สิ่งเหล่านี้ ได้แสดงวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกลของชาวบ้านตำบลชะแล้ที่ได้กำหนดไว้

๓. ในสำนักธรรมนูญสุขภาพ มีกรรมการ ๓๑ คน ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแลและขับเคลื่อนให้เป็นไปตามธรรมนูญสุขภาพนี้ คณะกรรมการชุดนี้ได้แปลงเนื้อหาของธรรมนูญ ๑๐ หมวด ๖๐ ข้อนี้เป็นตัวชี้วัด ให้เป็นคะแนน นำไปใช้ประกวดและคัดเลือกคนดี โดยมีศูนย์พัฒนาคุณธรรมตำบลชะแล้เป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกคนดีประจำปีละ ๒๕ คน เพื่อมารับรางวัลความดี นับเป็นวิธีชาญฉลาดในการกำกับและขับเคลื่อน

ธรรมนูญที่ดี นำเอาเป็นแบบอย่าง เพราะการยกย่องและให้รางวัลคนทำดี ทำให้ชุมชนมีแบบอย่างที่ดี

๔. การใช้ศีลข้อ ๕ ของศีล ๕ เป็นตัวขับเคลื่อนให้ประชาชนลด-ละ-เลิก เหล้าและสิ่งเสพติดในชุมชน เป็นสิ่งที่คณะกรรมการจัดทำธรรมนูญ สุขภาพได้ถกเถียงกันหลายชั่วโมง ฝ่ายหนึ่งใช้คำว่า “ต้องเลิกการดื่มและการขายสุราในชุมชน แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ห้ามได้แต่จะทำไมได้”

ในที่สุดก็ตกลงกันได้ว่า ควรเลิกดื่มและขายสุราในชุมชนเพราะ เหล้าหรือสิ่งเสพติดเป็นของไม่ดีต่อสุขภาพมาก และถ้าผิดศีลข้อนี้แล้ว เมื่อเกิดความมีนเมาไม่มีสติทำให้ผิดศีลข้ออื่นด้วย และนำเรื่อง “เหล้ากับยาเสพติด” เป็นแก่นห้ชีวิตตัวหนึ่งว่า คนดีของชาวชะแ่ต้องไม่ดื่มเหล้าและขายเหล้า

ผมเคยมาตำบลชะแล้แล้วครั้งหนึ่ง เมื่อราวต้นเดือนกรกฎาคมปี ๒๕๕๒ ครั้งนั้น ผมมีความตื่นเต้นมาก สืบเนื่องจากตำบลชะแล้เพิ่งจะประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพตำบลเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ที่ได้จัดขึ้นเมื่อ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒ ผ่านไปไม่นาน จึงอยากรู้จักชาวชะแล้โดยเฉพาะผู้นำที่นั่น เขาคิดและหาอย่างไรถึงได้สามารถจัดทำธรรมนูญสุขภาพตำบลสำเร็จภายหลังจากที่ประเทศไทย ได้ประกาศใช้ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติฉบับแรกอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๒ เท่านั้นเอง

ครั้งนั้น ทำให้ผมได้รู้จักผู้นำหลายคนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดทำธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ โดยเฉพาะท่าน "นายภช ขุนทอง บุณยประวัติร์" ที่ได้ทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจสร้างสุขภาวะของชาวชะแล้ให้ดียิ่งขึ้น แรงบันดาลใจที่ทำให้หาสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ก็เพราะได้พบความจริงอย่างหนึ่งที่ว่า ชาวชะแล้จำนวน ๒,๗๐๐ กว่าคนได้ใช้บริการรพพยาบาลฉุกเฉินของ อบต. ถึง ๒๔ เที่ยวต่อเดือน นั้นหมายถึงสุขภาพของคนชะแล้ไม่ดีเอาเสียเลย จึงได้เกิดความคิดว่าหาอย่างไรจะลดจำนวนผู้ป่วยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะความป่วยคือความทุกข์ โดยท่านบอกว่า สิ่งที่หวังในชีวิตไว้ในชีวิตโอเรื่องธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความคิดของผู้นำที่รักประชาชนชาวชะแล้โดยแท้ว่า

"ให้มีภาวะที่เป็นสุขก็คือทุกสิ่งทุกอย่างนะครับ... ให้สมาชิกครอบครัวเขามีความสุข.. ให้สามีของเขาเลิกเที่ยวกลางคืนไม่ดื่มสุรา.. ให้ภรรยาของเขาได้ช่วยเหลือ.. เป็นแม่บ้าน.. บุตรหลานของเขาได้มีที่เรียน.. อยากให้ครูมาสอนเด็กอ่านออกเขียนได้ สอนให้เขามีคุณธรรมจริยธรรม.. อยากให้ อบต. และเทศบาลนะครับ จะได้จัดสรรงบประมาณทำในเรื่องพัฒนาคุณภาพชีวิต และอยากให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน มามีส่วนร่วมกับ อบต. กับชุมชนเยอะแยะ... รวมๆ ก็คือ ทุกคนทำตามหน้าที่ และก็มีจิตสาธารณะทำให้ทุกอย่าง.. มันก็มันจะเป็นองค์รวมของความสุข.. ก็แค่นั้น.. หวังแค่นั้น"

แต่การมาขอแช่ครั้งนี้ของผมมีความแตกต่างจากครั้งแรก นั้นเป็นเพราะการจากไปที่ไม่มีการกลับของนายกฯขุนทอง บุญยประวัติร บุรุษที่ยิ่งใหญ่ที่ถูกกลบฝังเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ หลังจากการประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ได้เพียง ๗ เดือนเท่านั้นเอง ความรู้สึกของผมในการมาครั้งนี้ ก็เพียงเพื่อต้องการมาให้กำลังใจชาวชะแล้ที่ต้องสูญเสียผู้นำที่หาเพื่อความสุขของชุมชนและพี่น้องของเขา โดยที่ยังไม่เห็นการผลิตดอกออกผลของธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ ที่หวังผลให้ชาวชะแล้มีสุขภาพที่ดี ลดจำนวนผู้เจ็บป่วยลง เพราะความเจ็บป่วยนั้นเป็นความทุกข์ของคน

ความคาดการณ์ของผมผิดถนัด แทนที่จะเห็นความเศร้าโศกและเสียขวัญของผู้นำที่นั่น แต่กลับเห็นพลังของชาวชะแล้ที่ศึกษาค้นคว้าและมารวมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับแขกผู้มาเยือนอย่างมีความสุข ราวกับท่านนายกฯขุนทองยังไม่ได้จากไปไหน ทำให้ผมสัมผัสได้ถึงพลังแห่งความดี ความงาม และความจริงที่มนุษย์คนหนึ่งที่ได้หาเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ไม่ใช่เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัว โดยสังเกตได้จาก “คุณเมธา บุญยประวัติร” น้องชายแท้ๆของนายกฯขุนทอง ได้มาทำหน้าที่ผู้อำนวยการสำนักธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ แทนที่จะลงชิงตำแหน่งนายก อบต.ต่อจากพี่ชาย หวังที่ชาวชะแล้ได้ตัดสินใจเลือกทีมงานเก่าของนายกฯขุนทอง กลับมาทำหน้าที่สืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป..

นี่ คือ ความยิ่งใหญ่ของผู้นำโดยแท้ คุณเมธาและทีมงานยังคงมีพลังอย่างเต็มเปี่ยม ที่จะถ่ายทอดผลงานกระบวนการที่เป็นตำนานประวัติศาสตร์ให้ทุกคนได้เรียนรู้ทุกแง่มุมโดยมิได้ปิดบัง

“พวกเราชะงักและเกิดสัจญญาภาสอยู่ระยะหนึ่ง ตอนที่ท่านนายกเสีย แต่ก็ไม่นาน เพราะสำนักในความดีของท่านนายกและสิ่งดีๆที่พวกเราได้ร่วมกันสร้างขึ้น ตอนนี้ ผมและทีมงานมีความพร้อมและตั้งใจที่จะทุ่มเทในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลชะแล้ ให้เกิดผลในการปฏิบัติตามแนวคิดเจตนารมณ์ของพี่ชายผมให้ได้”

คุณเมธากล่าวตอนหนึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผมมีความประทับใจในความคิด และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การแสดงให้เห็นว่า

ธรรมนูญสุขภาพนั้น ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งหรือเพื่อคนใดคนหนึ่งแต่เป็นของทุกคน

จะเห็นได้จากกระบวนการที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งในการจัดทำ คือ การเปิดโอกาสให้ชาวชนเผ่าทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเป็นเจ้าของ จึงทำให้ธรรมนูญสุขภาพตำบลชนเผ่า นั้น มีพลังในการขับเคลื่อนมิได้ตายตามตัวผู้นำ เหมือนกับโครงการอื่นๆที่ต้องล้มเลิกเพราะสูญเสียผู้นำที่สำคัญ นี่เป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงกระบวนการสำคัญ ที่ต้องเน้นถึงการมีส่วนร่วม ที่ชาวชนเผ่าบอกว่า ธรรมนูญสุขภาพตำบลชนเผ่า นั้นเป็นของคนชนเผ่า ไม่ใช่ของนักวิชาการ ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาง่าย ๆ เช่น

- ในหมวดที่ ๒ ข้อที่ ๖ กล่าวว่า คนชนเผ่ามีคุณธรรม มีจริยธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ และยิ้มแย้มแจ่มใส ชาวบ้านอ่านแล้วสามารถเข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อปฏิบัติแล้วก็เกิดผลต่อผู้ปฏิบัติได้ทันที
- คุณลุงพงษ์ แสงวี ชมรมผู้สูงอายุ ได้ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมว่า ในหมวดที่ ๒ ข้อที่ ๕ ที่ว่า โดยมาตรฐานทั่วไปของคนชนเผ่า ควรรักษาศีลข้อที่ ๕ และศีลข้ออื่นๆในศีล ๕ ให้ได้อย่างน้อยอีก ๑ ข้อ เป็นการเขียนแบบไม่บังคับแบบข้อกฎหมาย เพราะหากบังคับจะทำให้คนที่ทำไม่ได้ไม่มาร่วมในกิจกรรม แต่หากใครปฏิบัติก็จะเกิดผลดีต่อตนเองและครอบครัว จึงใช้คำว่า “ควร” แทนคำว่า “ต้อง” เพื่อให้ไม่เกิดความแข็งตัวและสามารถปฏิบัติได้ เพราะหากธรรมนูญสุขภาพเขียนไว้อย่างสวยหรู แต่ไม่มีใครปฏิบัติตาม มันก็เป็นได้แค่เพียงกระดาษเบื่อนหมึกเท่านั้นไม่มีประโยชน์อะไร เมื่อมีผู้ปฏิบัติได้สำนึกธรรมนูญก็จะประกาศความดีให้

นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่สำคัญของการจัดทำธรรมนูญสุขภาพตำบลชนเผ่า ที่ต้องการให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง คุณเมออย่างกล่าวไว้ในช่วงท้าย ที่ทำให้ผมเข้าใจแก่นแท้ของธรรมนูญฉบับนี้ก็คือ

“เมื่อเริ่มต้นนั้น ยังมีคนปฏิบัติและเข้าร่วมไม่มากนัก แต่เมื่อเวลาผ่านไป ได้มีคนทำเพิ่มมากขึ้น เราก็ประกาศความดีของคนทำความดี ที่ผ่านการประเมินจากคณะประเมินและติดตามเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ผมเชื่อว่า ในปี ๒๕๕๕ คนชนเผ่าต้องมีสุขภาพดีถ้วนหน้าตามปรัชญาแนวคิดของระบบสุขภาพตำบลชนเผ่า”

ความตั้งใจตอนแรกที่มาในครั้งนี่ ก็เพื่อมาให้กำลังใจชาวชะแ่ แต่พอได้สัมผัสกับแนวความคิดของผู้นำแล้ว กลับทำให้ผมได้กำลังใจและมั่นใจที่จะนำเอาการทำความดีมาเป็นแนวทางในจัดทำธรรมนูญสุขภาพจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะแก่นแท้ คือ ความปรารถนาที่ทำให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี และปฏิบัติต่อกันด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ ที่มีได้หวังผลตอบแทนเหมือนดังเช่นที่หานนายกขุนทอง บุญยประวีตร ได้ทำให้พากราเห็นเป็นตัวอย่างของการทำความดี ที่สามารถถ่ายทอดพลังแห่งความดีไว้เป็นมรดกให้กับชาวชะแ่ ที่เป็นบ้านเกิดของหานได้ชื่นชมตลอดไปชั่วฉินฉินดร์...

ขอคารวะแต่ดวงวิญญาณของผู้นำที่ยิ่งใหญ่.

ห้องสมุด ๓๐๐ ปี เสด็จพร้อมแก้ว

00003203

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.)
ชั้น ๒ อาคาร ๘๘/๓๗ ดิวานนท์ ๑๔ ตำบลตลาดขวัญ
อำเภอเมือง นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร ๐ ๒๕๙๐ ๒๔๘๕ โทรสาร ๐ ๒๕๙๐ ๒๓๑๑

www.nationalhealth.or.th